

مرزا اظفاعات آران علی برین
تیسبہ آران

مرزا اظفاعات آران علی برین
تیسبہ آران

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعٰلَمِیْنَ
وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰی
رَسُوْلِہِ الْکَرِیْمِ
وَعَلٰی اٰلِہٖ وَسَلَّمَ
اَمَّا بَعْدُ فَاذْکُرْ
اَنَّہٗ لَا اِلٰہَ اِلَّا
اللّٰہُ الْعَلِیُّ الْعَبْدُ
الْحَقُّ الْمُبِیْنُ
لَا یُحِیُّہٗ اِلَّا
ہُوَ یَعْلَمُ مَا
بِیْنَ اَیْدِیْہِمْ
وَمَا وَّرَآءَہُمْ
وَمَا حَوْلَہُمْ
وَمَا حَتَّیْہُمْ
وَمَا سِوَاہُمْ
وَمَا تَحْتِہُمْ
وَمَا فَوْقَہُمْ
وَمَا بَیْنَہُمْ
وَمَا حَوْلَہُمْ
وَمَا حَتَّیْہُمْ
وَمَا سِوَاہُمْ
وَمَا تَحْتِہُمْ
وَمَا فَوْقَہُمْ
وَمَا بَیْنَہُمْ

دانشگاه تهران
دانشکده حقوق و علوم سیاسی

برای اطلاعات در این مورد
مستقیم

موضوع تحقیق:

نظارت بر انتخابات در ایران و انگلستان

نگارش:

حشمت‌اله شهبازی

استاد راهنما:

دکتر محمدجواد رضایی‌زاده

استاد مشاور:

دکتر حسن مرادی

برای اطلاعات در این مورد
مستقیم

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد

در رشته حقوق عمومی

تیرماه ۱۳۸۱

۴۱۷۶۷

فرم ارزشیابی پایان نامه کارشناسی ارشد

دانشکده: حقوق و علوم سیاسی گروه: حقوق عمومی

در چارچوب ارزیابی مرحله تحقیقاتی مقطع کارشناسی ارشد دانشجویان دانشگاه تهران

آثاری: حشمت اله شهبازی

به شماره دانشجویی: ۲۱-۳۷۹۰۰۶ رشته: حقوق عمومی

گرایش: حقوق عمومی پایان نامه خود به ارزش: ۴ واحد راکه در نیمسال اول سال تحصیلی: ۸۰-۸۱-۱ درم

اخذ و ثبت نام نموده بوده: تحت عنوان: "نظارت بر انتخابات در ایران و انگلستان"

داور

به سرپرستی (استادارشد): دکتر رضایی زاده استاد مشاور: دکتر مرادی استاد مشاور دوم (حسب مورد): اصلانی

در تاریخ: ۸۱/۴/۱۰ در حضور هیأت داوران به شرح ذیل با (مرفقت / عدم مرفقت / اصلاحاتی) دفاع نمود.

اسامی هیأت داوران	مرتبه علمی	محل اشتغال	امضاء
۱- استاد راهنما: دکتر محمدجواد رضایی زاده	استادیار	دانشکده حقوق و علوم سیاسی	
۲- استاد مشاور: دکتر حسن مرادی	استادیار	" " "	
۳- استاد داور: فیروز اصلانی	مربی	" " "	
۴- استاد داور:			
۵- استاد مشاور دوم:			

نمره نهایی هیأت داوران:

به عدد	به حروف
۱۸٫۵	هجده و نیم

ملاحظات:

تذکر: نیازی به درج نمره جداگانه هریک از داوران نبوده و فقط نمره مورد توافق هیأت داوران (متوسط) اعلام می شود.

سرپرست تحصیلات تکمیلی دانشکده

با سلام، نظر به اعلام نمره نهایی فوق الذکر از جانب هیأت داوران خواهشمند است نسبت به انجام امور فراغت از تحصیل دانشجوی یاد شده برابر ضوابط و مقررات اقدام مقتضی مبذول فرمائید.

نام و نام خانوادگی مدیر گروه: دکتر سیدباقر میرعباسی امضاء و تاریخ:

۸۱/۴/۱۰

توجه مهم: کلیه نوشته ها به استثناء نمره هیأت داوران و مطالب بند ملاحظات قبل از دفاع باید با ماشین تایپ گردد. تذکر: این فرم به دفتر تحصیلات تکمیلی دانشکده ارسال و تصویر آن در گروه مربوط نگهداری می شود.

«اهداء»

تقديم به سرور پرهيزگاران، مولای
عارفان، خداوندگار عشق و عدالت،
بزرگ مردی که به احترام رأی
نامردمان رنج بيست و پنج سال
خانه نشینی را به جان خرید و
ذوالفقارش از نیام برنیامد.»

چکیده

یکی از مهمترین راههای تحقق مردمسالاری، انتخابات است که باید سالم و بدون از هرگونه آسیب و خدشه برگزار گردد. امروزه در تمام دنیا در جهت تأمین سلامت انتخابات، بر ضرورت نظارت بر انتخابات، معترفند و کشورهای مختلف هر کدام نهادی را متولی این امر ندیده نموده‌اند تا جویندگان قدرت سیاسی نتوانند رأی مردم را در جهت منافع خود تغییر دهند.

در جمهوری اسلامی ایران بر اساس اصل ۹۹ قانون اساسی، شورای نگهبان نظارت بر انتخابات را بر عهده دارد. اما چند و چون و کیفیت این نظارت از صراحت کافی برخوردار نیست و در عمل مشکلات و مسائلی را موجب شده است. بویژه از زمانی که تفسیر شورای نگهبان از اصل ۹۹ و ماده ۳ قانون انتخابات مجلس به مسأله نظارت استصوابی اشاره نمودند. در نظام انتخاباتی انگلستان، یک نهاد قضایی که دادگاه ویژه انتخابات می باشد نظارت عالی بر امر انتخابات را اعمال می نماید هر چند در سطوح پایین تر مأموران اجرایی به گونه‌ای عهده‌دار وظایف نظارتی می باشند، نظارت بر انتخابات در انگلستان عموماً یک نظارت بعدی است به این معنی که پیگیری و رسیدگی به موارد نقض قوانین انتخاباتی بیشتر منوط به شکایت احزاب و افراد می باشد.

هم در ایران و هم در انگلستان تمام ابعاد انتخابات از جمله هزینه‌ها و مسایل تبلیغاتی به طور کامل قانونمند نیست و می طلبد که خلأهای قانونی در این زمینه‌ها پرگردند.

سپاسگزاری

ستایش بیکران پروردگار مهربان را که فرزندان آدم را به فضیلت تفکر و دانایی بیاراست و به گریز از جهل و تاریکی فرمان داد.

سپاس می‌گذارم و ارج می‌نهم زحمات و تلاشهای صادفانه اساتید بزرگوار آقایان دکتر رضایی زاده، دکتر مرادی و دکتر کدخدایی را که در جریان انجام این تحقیق مایه دلگرمی اینجانب بوده‌اند. همچنین لازم می‌دانم از خانواده عزیزم بخاطر تشویقها و مساعدتهای بی دریغشان تشکر و قدردانی نمایم.

حشمت اله شهبازی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۷	بخش اول: نظارت و جایگاه آن در انتخابات
۸	فصل اول فلسفه و ضرورت نظارت بر انتخابات
۱۲	مبحث اول - تقلب انتخاباتی (Electoral Fraud)
۱۳	مبحث دوم - فساد انتخاباتی (Electoral Corruption)
۱۳	مبحث سوم - رویه‌های غیرمنصفانه: مبارزات مننی و حقه‌های کثیف (UnFair Practices : Negative Campaign and Dirty Tricks!)
۱۴	مبحث چهارم - رویه‌های غیرمنصفانه در جریان توزیع وقت تلویزیونی (UnFair Practice : Distribution of Television Time)
۱۵	فصل دوم: ویژگیهای مطلوب نهادهای نظارتی و اصول مدیریتی و اخلاقی
۱۶	مبحث اول - ویژگیهای مطلوب نهادهای نظارتی
۲۱	مبحث دوم - نظارت و اصول مدیریتی و اخلاقی
۲۵	مبحث سوم - اقسام نهادهای ناظر و نظارت در فقه و حقوق موضوعه‌ی ایران
۲۵	بند اول - نهادهای ناظر
۲۵	الف - نظارت از طریق قوه‌ی مقننه
۲۵	ب - نظارت توسط یک نهاد و یا سازمان بی طرف
۲۵	ج - نظارت قضایی
۲۵	بند دوم - مفهوم نظارت در فقه و حقوق موضوعه‌ی ایران
۲۸	الف - نظریات حقوقدانان
۲۹	ب - نظریات فقها

عنوان	صفحه
فصل سوّم : انتخابات در ایران.....	۳۱
مبحث اول - از انقلاب مشروطه تا انقلاب اسلامی ۱۳۵۷.....	۳۲
بند اوّل - نظامنامه ها و قوانین انتخاباتی.....	۳۲
الف - نظامنامه انتخابات اصنافی (۱۲۸۵).....	۳۲
ب - نظامنامه انتخابات دو درجه (۱۲۸۸).....	۳۳
ج - قانون انتخابات یک درجه و عمومی و اصلاحات آن.....	۳۳
بند دوّم - فرمول انتخاباتی.....	۳۶
بند سوّم - بررسی محتوایی.....	۳۶
الف - انتخاب کنندگان.....	۳۷
ب - انتخاب شوندهگان.....	۳۷
مبحث دوم - از انقلاب اسلامی ۱۳۵۷ تاکنون.....	۳۸
بند اول - قانون انتخابات مصوب شورای انقلاب در تاریخ ۵۸/۱۱/۱۷ سیستم انتخاباتی را	
اکثریت مطلق معرفی نمود.....	۳۹
بند دوم - دلایل مخالفان قانون انتخابات مصوب شورای انقلاب (۵۸/۱۱/۱۷).....	۳۹
الف - محدود شدن مشارکت سیاسی گروههای مختلف سیاسی.....	۳۹
ب - عدم انطباق با قانون اساسی.....	۳۹
مبحث سوم - جایگاه نظارت در قوانین انتخاباتی ایران.....	۴۱
بند اول - قبل از انقلاب ۱۳۵۷.....	۴۱
الف - نظامنامه انتخابات اصنافی (۱۲۸۸-۱۲۸۵ ه.ش).....	۴۱
ب - نظامنامه انتخابات دو درجه ای (۱۲۸۸-۱۲۹۰).....	۴۱
ج - قانون انتخابات یک درجه ای و عمومی (۱۲۹۰-۱۳۵۷ ه.ش).....	۴۲
بند دوم - بعد از انقلاب اسلامی ۱۳۵۷.....	۴۴

عنوان	صفحه
فصل چهارم: انتخابات در انگلیس	۴۸
مبحث اول - مرور تاریخی	۴۹
مبحث دوم - ویژگی های انتخابات انگلستان	۵۲
مبحث سوم - نظام انتخاباتی انگلستان و ارزیابی آن	۵۳
بند اول - نظام انتخاباتی انگلیس	۵۳
بند دوم - ارزیابی نظام انتخاباتی انگلیس	۵۳
الف - محاسن	۵۳
ب - معایب	۵۳
بخش دوم: شورای نگهبان و مسأله انتخابات	۵۵
فصل اول: جایگاه، ترکیب و صلاحیتهای شورای نگهبان	۵۶
مبحث اول - جایگاه و ترکیب شورای نگهبان در قانون اساسی	۵۸
مبحث دوم - صلاحیتها	۵۹
بند اول - وظایف خاص فقهی شورای نگهبان	۵۹
بند دوم - تشخیص مغایرت یا عدم مغایرت تصویب نامه ها و آیین نامه های دولتی با موازین شرعی	۵۹
بند سوم - وظیفه شورای نگهبان در رابطه با قسمت اخیر اصل ۱۱۱ قانون اساسی ..	۵۹
مبحث سوم - وظایف و صلاحیت های نهاد شورای نگهبان	۶۰
بند اول - تشخیص مطابقت و عدم انطباق قوانین عادی و مصوبات (اصل ۸۵ قانون اساسی)	۶۰
بند دوم - تفسیر قانون اساسی	۶۰
بند سوم - تأیید صلاحیت کاندیداهای ریاست جمهوری (بند ۹ اصل ۱۱۰)	۶۰

عنوان	صفحه
بند چهارم - وظایف در اصل ۹۷ قانون اساسی (حضور اختیاری در مجلس).....	۶۰
بند پنجم - وظایف در اصل ۹۷ قانون اساسی (حضور الزامی در مجلس).....	۶۱
بند ششم - حضور الزامی شورای نگهبان در جلسات غیرعلنی مجلس.....	۶۱
بند هفتم - حضور در مجلس در مراسم تحلیف رئیس جمهور.....	۶۱
بند هشتم - عضویت در شورای بازنگری قانون اساسی (اصل ۱۷۷).....	۶۱
بند نهم - نظارت بر انتخابات.....	۶۲
فصل دوم: اصل ۹۹ قانون اساسی و نظارت شورای نگهبان.....	۶۵
مبحث اول - انواع نظارت.....	۶۶
بند اول - نظارت استطلاعی (اطلاعی).....	۶۶
بند دوم - نظارت استصوابی.....	۶۷
مبحث دوم - مشخصات نظارت شورای نگهبان.....	۶۸
بند اول - عام بودن.....	۶۸
بند دوم - قاطعیت نظارت.....	۶۸
فصل سوم: پیرامون تفسیر شورای نگهبان از اصل ۹۹.....	۷۴
مبحث اول - مفهوم تفسیر و مراجع تفسیر.....	۷۵
بند اول - مفهوم تفسیر.....	۷۵
بند دوم - مراجع تفسیر.....	۷۷
مبحث دوم - ارکان تفسیر شورای نگهبان از اصل ۹۹ قانون اساسی.....	۷۸

صفحه	عنوان
۹۲	بخش سوم: صلاحیتها، مراجع تعیین و تشخیص
۹۳	فصل اول: بحث مقدماتی و چشم انداز جهانی مسأله
۹۴	مبحث اول - دلایل تناوت بین شروط و ویژگیها در نظامهای مختلف
۹۵	مبحث دوم - محدودیتهای انتخاب شدن
۹۶	مبحث سوم - مثالهایی از محدودیتها در جهان
۱۰۰	فصل دوم: ایران
۱۰۱	مبحث اول - انتخاب شوندهگان
۱۰۱	بند اول - مجلس خبرگان رهبری
۱۰۲	بند دوم - ریاست جمهوری
۱۰۶	بند سوم - مجلس شورای اسلامی
	بند چهارم - نگاهی به مواد ۲۸، ۲۹ و ۳۰ قانون انتخابات مجلس شورای اسلامی مصوب
۱۱۳	۱۳۷۸/۹/۷ با اصلاحات بعدی
۱۱۹	مبحث دوم - انتخاب کنندگان
۱۱۹	بند اول - مجلس خبرگان رهبری
۱۱۹	بند دوم - ریاست جمهوری
۱۱۹	بند سوم - مجلس شورای اسلامی
۱۲۱	فصل سوم: انگلستان
۱۲۲	مبحث اول - انتخاب شوندهگان
۱۲۲	بند اول - شرایط و ویژگیهای داوطلبان عضویت در پارلمان (مجلس عوام)
۱۲۲	الف - سپردن ودیعه و تأیید رأی دهندگان

عنوان	صفحه
الف - ۱- سپردن ودیعه	۱۲۲
الف - ۲- تأیید رأی دهندگان	۱۲۳
ب - شرایط و ویژگی های منفی	۱۲۴
بند دوم - افراد ذیل نمی توانند کاندیدای انتخابات مجلس عوام شوند	۱۲۴
بند سوم - مرجع تشخیص صلاحیت در انگلستان	۱۲۵
مبحث دوم - انتخاب کنندگان	۱۲۷
بند اول - ثبت نام رأی دهندگان در انگلستان	۱۲۷
بند دوم - شرایط لازم جهت ثبت نام	۱۲۹
بخش چهارم : مسأله نظارت و سایر ابعاد انتخابات	۱۳۳
فصل اول : ایران	۱۳۴
مبحث اول - تبلیغات و مبارزات انتخاباتی	۱۳۵
مبحث دوم - سیستم رأی گیری	۱۴۰
بند اول - مراجعه رأی دهندگان	۱۴۰
بند دوم - کنترل	۱۴۱
بند سوم - ثبت نام	۱۴۱
بند چهارم - اخذ رأی	۱۴۱
مبحث - سوم - شمارش آراء و اعلام نتایج	۱۴۳
بند اول - شمارش آراء	۱۴۳
بند دوم - اعلام نتایج	۱۴۴
مبحث چهارم - جرائم و دعاوی انتخاباتی و رسیدگی به شکایات	۱۴۴
بند اول - جرائم انتخاباتی	۱۴۴

عنوان	صفحه
بند دوم - رسیدگی به شکایات.....	۱۴۵
الف - انتخابات خیرگان	۱۴۵
ب - انتخاب ریاست جمهوری	۱۴۶
ج - انتخابات مجلس شورای اسلامی	۱۴۷
فصل دوم : انگلستان	۱۵۲
مبحث اول - مبارزات انتخاباتی و مسایل مربوط به آن	۱۵۳
بند اول - هزینه‌های انتخاباتی	۱۵۴
بند دوم - مشکلات قواعد مربوط به هزینه‌ها	۱۵۵
مبحث دوم - تبلیغات و تخلفات مشهود	۱۵۸
بند اول - رسانه‌های چاپی	۱۵۸
بند دوم - تبلیغات رسانه‌ای (رادیو، تلویزیون)	۱۵۸
مبحث سوم - رأی‌گیری و شمارش آراء	۱۶۰
بند اول - رأی‌دهندگان غیابی	۱۶۰
بند دوم - شیوه رأی غیابی	۱۶۱
بند سوم - سیستم رأی‌گیری	۱۶۱
مبحث چهارم - دعاوی انتخاباتی	۱۶۲
نتیجه‌گیری	۱۶۴
پیشنهادات	۱۶۸
منابع و مأخذ	۱۶۹
ضمیمه	۱۷۲

مقدمه

«دموکراسی که امروزه از آن به عنوان نشانه‌های یک نظام شایسته یاد می‌کنند، مبتنی بر اصول آزادی گسترده و مشارکت متفکرانه و متعهدانه شهروندان در تعیین سرنوشت سیاسی و اجتماعی خویش می‌باشد. در این مشارکت آزاد و همگانی، کثرت‌گرایی و تعدد اندیشه‌ها و سبک‌های پراکنده و یا سامان‌یافته در گروه‌های متعدد سیاسی امری اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد و مشارکت‌کنندگان نوعاً در یک بازار رقابت گرم و ملتهب روی در روی یکدیگر قرار می‌گیرند و در این روند، نوعی تضاد منافع پدیدار می‌شود که رفع آن نیازمند تجربه، متانت و تعقل است؛ در غیر این صورت، تشتت موجود امنیت و آسایش را از بین می‌برد و زورآزمایی‌های سیاسی غیرمنطقی زمینه را برای سلطه گروه قوی‌تر و حاکمیت استبداد فراهم می‌سازد. بدین خاطر که تحمّل متقابل رقبای سیاسی و سپردن سرنوشت نهایی به دست مردم از طریق انتخابات و آراء عمومی و یا منطق تصمیم اکثریت را لازمه دموکراسی می‌دانند.

در یک نظام مردمی دیگر خبر از اقتدار بی‌قید و شرط فرد، گروه یا طبقه خاصی نیست و زمامداران به عنوان خدمتگزاران نظام و بدون داعیه سروری بطور محدود و مشروط مسؤلیت اداره امور محوله را بر عهده می‌گیرند. با این ترتیب، محدودیت دوره‌ی زمامداری حکام منتخب یکی دیگر از مشخصات دموکراسی به شمار می‌رود. تا بدین وسیله، با حضور مستمر مردم در صحنه سیاسی و مشارکت آنان در انتخابات، ابتکار مردمی همواره تنظیم شود. امکان تناوب قدرت در جای خود نشانه‌ای از رشد و توسعه‌ی دموکراسی به شمار می‌رود و زمینه را برای پذیرش تمام ارزشهای فکری و توازن سیاسی فراهم می‌سازد.»^(۱)

مشارکت آزاد مردم در تعیین سرنوشت سیاسی و اجتماعی خویش انضباط خاصی را می‌طلبد که صرفاً از فضایل والای اخلاقی در جامعه نشأت گرفته باشد. پس، به دموکراسی و جمهوری، صرفاً به عنوان یک نظام سیاسی نباید نگریست؛ بلکه، این امر قبل از آنکه بصورت نهادی و رسمی درآید، باید در تطوّر زمان، همراه با رشد فکری و در پی انقلابات و تجربیات

۱- هاشمی، سید محمد، «نظارت شورای نگهبان انضباطی است...»، روابط عمومی دفتر تحکیم وحدت، نظارت استصوابی، نشر افکار، چاپ اول، ۱۳۷۸، ص ۳۳.

سیاسی با ممارست و تمرین، در اذهان طبقات مختلف جای گیرد، به ترتیبی که روحیه جمهوری خواهی و نفی استبداد در مردم پدید آید و توقع دموکراسی ملکه اذهان جامعه شود؛ در این صورت است که می توان به یک توسعه سیاسی پایدار امیدوار بود.

در زمان حاضر، با آنکه بسیاری از کشورهای جهان به موجب قانون اساسی خود دارای نظامهای مردمی هستند، در عمل با بحران در اخلاق سیاسی مواجه اند و مجاری مقرر دموکراسی بازیچه دست رقبا قدرت قرار می گیرد و نوعی هرج و مرج را پدیدار می سازد.

مردم ایران، قرنهای دوران استبداد و اختناق را پشت سر گذاشته اند و به خاطر برخورداری از فرهنگ تنگ، تعاون، جهاد و مبارزه، امر به معروف و نهی از منکر، بیزاری از استبداد و استکبار و تمایل به فضیلت آزادی و آزادبخواهی که از اعتقادات اسلامی آنان سرچشمه می گیرد، تاکنون تجربیات متعددی در مبارزه با اختناق کسب کرده اند.

با آنکه نظام جمهوری اسلامی که آمیخته ای از اراده ی عمومی و هدایت ربانی را قائم بر زمامداری و مقدرات اجتماعی نموده است و طی بیست و چند سال تجربه ی مشارکت فعال مردمی و انتخابات عمومی سیر تحوّل رضایت بخشی را به همراه داشته است.

بنابر آنچه گفته شد، اگر حاکمیت مردم را خمیرمایه اصلی دموکراسی بدانیم، کثرت گرای و تعدد فکری و حزبی و رقابت سیاسی از لوازم محوری چنین نظامی به نظر می رسد. در چنین فضایی، گرایشهای سیاسی و جریانهای قدرت خود به خود، رو در روی یکدیگر قرار می گیرند و در این راه، سیاستمداران و سیاستمداران برای تسلط بر اوضاع، با به کارگیری شیوه های مختلف، برای از صحنه به در راندن رقبای خود، از هیچ تلاشی فروگذار نمی کنند. اما به هر حال، حقّ ارزیابی این گونه گرایشهای سیاسی با مردم است که از طرق انتخابات عمومی فعلیت پیدا می کند. بنابراین، انتخابات عمومی که تنها وسیله ی ممکن برای حصول و تأمین نمایندگی است، باید به نحوی انجام شود که هیچ خلل و آسیبی متوجه صحت آن نگردد.

با وجود این منطق سیاسی، از آن جا که احراز سمت نمایندگی و پیروزی در انتخابات، کسب قدرت سیاسی را به دنبال دارد، رقابت ناسالم بین داوطلبان، در امر انتخابات همواره